

LIBRIS

We know
books

© Editura EIKON

București, Calea Giulești 333, Sector 6
cod poștal 031310, România

Difuzare / distribuție carte: tel/fax: 021 348 14 74
mobil: 0733 131 145, 0728 084 802
e-mail: difuzare@edituraeikon.ro

Redacția: tel: 021 348 14 74
mobil: 0728 084 802, 0733 131 145
e-mail: contact@edituraeikon.ro
web: www.librariaeikon.ro

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
BOLDEA, IULIAN

**Rătăcind printre ficțiuni : secvențe de literatură română
contemporană / Iulian Boldea. - București : Eikon, 2024**
ISBN 978-606-49-1104-9

821.135.1.09

DTP: Mihăiță Stroe

Editor: Valentin Ajder

Iulian Boldea

RĂTĂCIND PRINTRE FICȚIUNI

*Secvențe
de literatură română
contemporană*

E I K O N

București, 2024

Argument	9
----------------	---

I. POEZIE

Ceremoniile deznădejdiei (Emil Botta).....	15
Spiritualitate și vitalism (Ioan Alexandru)	19
Deschiderea către cer (Valeriu Anania)	23
Reverii și încifrări (Aurel Rău)	28
Gramatica suferinței (Ion Pop)	32
Textul ca biografie (Nora Iuga)	37
O poetică a deziluziei (Marta Petreu)	42
Învățăături sceptice despre adevăr (Markó Béla)	47
Treceri, depărtări, tăceri (Ioana Ieronim)	55
Cântece de pieire (Aurel Pantea)	60
Pulsul poeziei (Mariana Codruț).....	64
Înălțare și cădere (Ion Stratan)	69
Hărțile nevăzutului (Vasile Dan)	73
Semnele particulare ale cotidianului (Ioan Moldovan).....	77
Frică și luciditate (Eugen Suciu)	81
Calea cu sens unic (Gellu Dorian)	86
Căderea în hazard (Dagmar Dusil și Ioana Ieronim)	91
Iluzia înțeleasă ca miracol (Radu Sergiu Ruba)	95
Frumusețea pierdută a lucrurilor (Ștefan Mitroi)	100
Litanii bufone (Mihai Măniuțiu)	105

De la literatură la viață (Nicolae Breban)	115
Exilul și etica memoriei (Norman Manea)	119
Memoria și adevărul ființei (Gabriela Adameșteanu)	123
Nostalgie, povești, vedenii (Mircea Cărtărescu)	132
Între sarcasm și tandrețe (Radu Țuculescu)	137
Fragmente despre irealitatea imediată (Petru Cimpoeșu)	142
Duhul unei lumi inaccesibile (Doina Ruști)	150
Cronica unor destine obișnuite (Varujan Vosganian)	155
În labirint și dincolo de el (Bogdan-Alexandru Stănescu)	159
Dezvrăjirea realității (Dan Lungu)	164
În oglinda artei (Lucian Dan Teodorovici)	168
Seducția trecutului (Andreea Răsuceanu)	173
Ficțiunea ca document uman (Florina Ilis)	177
O lectură a lumii (Daniel Vighi)	182
Recursul la iertare (Ioana Nicolaie)	186
Tandrețe și cruzime (Radu Pavel Gheo)	191
Corporalitate și senzație romanească	195
Aroma ficțională a biografiei (Cătălin Pavel)	200
La capătul drumului (Liliana Corobca)	204
Uitarea și memoria (Viorica Răduță)	209
Resemantizarea trecutului (Nichita Danilov)	213
Desene pe asfalt (Dan Coman)	218
Pasivitatea ca revoltă (Alina Nelega)	222
Un roman despre rău (Tudor Ganea)	227

III. MEMORIALISTICĂ

Memoria salvatoare (Nicolae Balotă)	235
Autoportret în palimpsest	239
Jocurile de oglinzi ale memoriei (Ion Vianu)	244
Esența prieteniei (Matei Călinescu – Ion Vianu)	249
Oameni, patrii, identități (Sorin Antohi – Jean-Jacques Askenasy)	253
Istorii și infamii (Eugen Bucheru)	257
Mărturii și evocări (Iulia Deleanu)	261
„O absență vorbitoare” (Daniel Moșoiu)	266
Jurnal de <i>lockdown</i> (Tiberius Vasiniuc)	270

IV. CRITICĂ LITERARĂ

Criticul „în stare pură” (Nicolae Manolescu)	277
Critică și empatie (Ion Pop)	290
Literatura română și comunismul (Eugen Negrici)	294
Geografii, limite, imagini (Cornel Ungureanu)	299
Eterna reîntoarcere la textul eminescian (Alex Ștefănescu)	303
La umbra fetelor pierdute (Al. Cisteleanu)	307
Canonul literar și politica (Adrian Dinu Rachieru)	312
Între veghe și vis (Irina Petraș)	317
Fidelitatea admirației (Constantin Cubleşan)	321
Întregul și partea (Alexandru Ruja)	326
Despre optzeciști și nu numai (Nicolae Oprea)	330
Glose echinoxiste (Viorel Mureșan)	334
Orfismul și avatarurile lui (Dumitru Chioaru)	338
Literatura ca figuralitate (Ioana Bot)	343

Scriitorul între lumi (Sanda Cordoș)	347
Scriitorii și Puterea (Alexandra Ciocârlie)	352
Shakespeare la o nouă lectură (Adrian Papahagi)	356
Glose hexagonale (Vasile Spiridon)	360

Argument

Cartea de față este o culegere de texte de critică literară, formula critică pe care o valorific aici conținând elemente de cronică literară, de eseu și de comentariu cu caracter analitic. Dispunerea textelor este tipologică, în funcție de genul literar căruia îi aparțin cărțile comentate, rezultând un tablou colectiv, sintetic al literaturii române contemporane, în figurile sale reprezentative, așezate în planuri și perspective diverse. Se pot constata cu ușurință și unele absențe mai mult sau mai puțin notabile, provenite din aspectul inevitabil fragmentar al incursiunilor critice, după cum se poate constata o înclinație spre sinteză, spre sistematizare și ordine a dispunerii cărților și autorilor. Scopul acestei cărți este acela de a prezenta, într-o configurație valorică și tipologică, câțiva dintre cei mai importanți scriitori români de azi, într-o construcție critică ce reunește crochiul bibliografic, demersul hermeneutic și analiza sumară de text. Nevoia de ordine, de sistematizare a interpretărilor a înlocuit tentația exhaustivității, imposibil de atins într-un număr rezonabil de pagini. Putem să presupunem că analizele noastre, oricât de sumare, oferă o imagine suficient de clară asupra peisajului literaturii române din imediata noastră actualitate, în genurile literare reprezentative (poezie, proză, critică literară, memorialistică). În același timp, precizez că am fost preocupat în mai mare măsură de interpretarea configurației operei, de relieful unor forme literare

Ceremoniile deznădejdi (Emil Botta)

Un adevărat ceremonial al deznădejdi, alcătuit din scepticism, expresie abulică și un anume „alexandrinism” (Eugen Ionescu), materializat în rafinamentul sumbru al dicțiunii lirice – acestea sunt, contrase, particularitățile poeziei lui Emil Botta. Eugen Ionescu sublinia, de asemenea, teatralitatea poemelor, eul găsimdu-se într-un permanent dialog cu sine, asumându-și un rol, o mască, un ritual al existenței tragice. Hamletianismul lui Botta, de care s-a făcut atâta caz, nu e neapărat o poză. Există, în alchimia acestei ipostaze, destulă autenticitate, suficient adevăr al ființei și al rostirii, după cum se pot distinge reflexe de îndoială și de scepticism, de livresc și de expresivitate studiată, într-un amestec în care elementele componente specifice sunt greu de disociat.

După debutul în *Bilete de papagal*, din 1929, Emil Botta publică volumele de poeme *Întunecatul April* (1937) și *Pe-o gură de rai* (1943). În 1976 apare *Un dor fără sațiu*. Mihail Sebastian considera că poezia lui Botta este „apariția cea mai interesantă”, în „promoția lirică a ultimilor ani”, iar Ștefan Aug. Doinaș nu ezită să afirme că „după Arghezi și Ion Barbu, Emil Botta este cel mai mare făuritor de limbă poetică românească modernă”. Critica literară a încercat să fixeze, cu mai mult sau mai puțin aplomb, specificul liricii lui Emil Botta, subliniind fie „imitarea divagației demențiale, însă prin Shakespeare” (G. Călinescu), fie „galanteria funebră” (Vladimir Streinu), „jocul solemn” (Ovidiu Papadima), „poezia antiretorică” (Gheorghe Grigurcu), sau „plurimorfismul” (Dan C. Mihăilescu). Cornel Ungureanu

subliniază predilecția nocturnului sau analogiile cu spectacolele de pantomimă, după cum Cornel Regman remarcă ideea fondului medieval pe care se înalță edificiul poetic: „Terminologia poetică e întru totul adecvată transmiterii acestui conținut de neliniști, care apelează din plin la elemente ale lumii feudale, în dubla-i ipostază de ev al tero-rilor și de galanterie cavalerască”.

O astfel de lirică relevă un joc de măști și de roluri, autorul camuflându-și emoțiile, scrie G. Călinescu, sub „derizoriu”. Sarcasm, livresc, rafinement, cultul măștii și al rolului, sunt doar câteva dintre trăsăturile caracteristice ale acestei poezii: „Emil Botta nu este un poet de mari teme lirice. S-ar putea spune că sarcasmul și până la un punct intelectualismul îi taie suflul respirației. Dar ce gust nou pentru literatura noastră are umorul sarcastic și rafinementul intelectual când reușesc de atâtea ori să se combine în poezia sa, după o armonie proprie, cu accentele unei discrete și simple elegii” (Vladimir Streinu). Desigur, în comentariile consacrate poeziei lui Botta, critica a subliniat și alte constante, de la „înclinarea spre badinerie, ba chiar spre farsă” (Mihail Sebastian), „gustul pentru macabru și teatralitate” (Eugen Simion), la un „monolog al solitarului creând iluzia comunicării cu un public în fața căruia se prefăce a-și descoperi resorturile spirituale profunde” (Ion Pop). Un spirit „dionisiac”, care „spumegă până la hotarele conștiinței” descifrează în această poezie Edgar Papu, însă accentele și reflexele expresioniste nu sunt nici ele absente, Emil Botta fiind, zice Vladimir Streinu, „un poet cu deosebire al morții, lirismul tanatologic fiindu-i o altă trăsătură a identității sale”. Nici semnificațiile existențialiste nu pot fi eludate din poezia lui Emil Botta, care, „dincolo de tiparele romantice și expresioniste” (Doina

Uricariu), rămâne „unul dintre ultimii mari poeți români a cărui operă se situează în continuitate romantică: dar nu de puține ori, romantismul său se colorează expresionist sau se autoparodiază” (Cristian Moraru).

Nostalgii și himere, fascinație a neantului și adieri ale transcendenței, poemele lui Emil Botta se abandonează unor ceremonii ale spaimei de a fi, dar și unor rătăciri inițiatice în căutarea sinelui pierdut și a esențelor tainice ale universului. Intensitatea ambianței, în care trăirile vibrează misterios și melancolic, e transcrisă cu claritate în poezia *Anotimp*, elogiu adus „himericelor bolți” ale toamnei, reprezentată în toată splendoarea accesoriilor decorului autumnal (viori, fluieri, naiuri, „stelele-n ruină”, „înaltele, cereștile drumuri”): „Nici viori, nici fluieri,/ Nici ploaia prin plete să-ți șuiere;/ În tăcuta noapte adâncă/ Glasul tău nu se aude, nu încă...// De himerice bolți se anină/ armele nopții, stelele-n ruină;/ până la noi încă n-a pătruns/ al codrului clopot ascuns.// Cereștile drumuri, toate-s doar aburi și fumuri.../ Plimbă-te, pală, prin auroră,/ frunte a lucrurilor, luna mea, proră!// Dar vor veni! O, ce siguri,/ oaspeții în vestminte de friguri!/ Dar vor veni! O lumină subțire,/ Și naiuri și harfe și lire!”.

Este de presupus că starea lirică a lui Emil Botta este, cum scrie Nicolae Manolescu, „extazul provocat, reveria cultivată lucid, ca mod de refugiu. Poetul (care e și un actor cunoscut) spune cu voce afectată și cu un aer studiat teatral lucruri de mare gravitate”. E vorba, în fond, aici, de același amestec de naturalețe și artificiu, de emoție și spectacular, e vorba de aceeași mixtură de solemnitate și ludic, de damnare și de fantezism thanatic: „E posibil, e posibil oare să nu pot muri,/ să-ți aud vocea suind treapta nopții, și suind în zi,/ să mă ridic în pat că o stafie, că marinarul de

veghe,/ să te zăresc în somn de la o mie de leghe?// Dar e posibil, întunecatul meu iubit,/ să mă auzi cântând chiar când voi fi murit,/ să mă vezi aeve în cerească oglindă/ și în părul meu stele să se stingă și să se aprindă”.

Peisajele lirice pe care le transcrie Emil Botta în multe poeme poartă amprenta timpului declinant, ce amenință ființarea, chiar dacă uneori poetul desenează și o zare înspre eternitate. Percepția nostalgică expune elementele firii într-un decor idealizat, rezervându-le un halou utopic, de vrajă melancolică, de miraj al amintirii reculese. „Frigul”, „umbra”, „focul clipei”, „Himera” sunt metafore emblematice pentru lirismul lui Emil Botta, lirism impregnat de înfiorările de taină ale visului și de răsfrângeri ale livrescului, pliate pe acolade spectacular-fanteziste. Iubirea stă sub semnul unei melancolii grele, difuze, sub apăsarea unui „dor fără sațiu” dar și sub amprenta nede-săvârșirii, a indeterminării ce domină gesturile, emoțiile și vorbele nerostite. Un alt element ce individualizează poezia lui Emil Botta este sugestia aliajului dintre expresivitatea folclorică (mit, ritual, incantații ale magicului și ancestralului) și poetica de esență modernistă. Petru Comarnescu, în prefața la ediția de *Poezii* (cu titlul *Folclor și universalitate în arta poetică a lui Emil Botta*) atrage atenția asupra acestei sinteze a folclorului și expresiei moderne, plasând poezia lui Botta sub semnul reprezentărilor ce decurg dintr-o astfel de alianță tematică, de substanță și de formă. Asumându-și condiția poetică și existențială în spiritul teatralității tragice, poetul dovedește o conștiință lucidă a contrastului evident dintre „față” și „mască”, dintre spirit și trup, asumându-și ruptura dintre eul adânc și aparențele eului de suprafață, cu gesturi mecanice, cu trăiri convulsive, lipsite de o logică bine articulată. Cu toate

acestea, „poza”, „rolurile” asumate de poet nu sunt simple artificii, nu sunt simulacre inconsistente, ci, mai curând, semne sau mărturii ale unor trăiri de extremă acuitate, de o autenticitate lipsită de echivoc, chiar dacă încifrată în cod alegoric sau în reprezentări fantastice.

Lirica lui Emil Botta se caracterizează, așadar, printr-un patetism oracular, o frenezie imagistică neoromantică, la care se adaugă gustul unei ironii teatralizante ce spiritualizează lucrurile și fapăturile, conferindu-le un contur himeric și o deschidere spre fantasticul formelor umile și stranii ale existenței.

Spiritualitate și vitalism (Ioan Alexandru)

Unul dintre poeții importanți ai literaturii române postbelice, Ioan Alexandru, debutează în anul 1964 cu volumul *Cum să vă spun*, carte definitorie pentru neoexpresionismul transilvan, printr-o „poezie a obstinației de a fi, a «inflației» materiei etern generative, a luptei îndârjite cu obstacolele, dar și a fireștii sedimentări a generațiilor într-o stratificare de natură să asigure echilibrul unui cosmos durabil” (Ion Pop). Poezia se împărtășește dintr-un orizont al tainelor, în care frenezia jubilativă are valențele unui tragic nesublimat, vizionarismul purtând amprenta subiectivității atrase de adâncurile genezice ale lumii, prin gesturi simbolice arhetipale („Beau lapte din șiștar cu botul, zgomotos,/ Gâtlejul îmi pocnește, ce strașnic, de plăcere,/ Mă simt în seara asta nespus de bucuros/ Și freamăt de iubire și putere.”).

Ioan Alexandru, *O sută și una de poezii* (Editura Academiei Române, 2017), antologie și cuvânt înainte de Mircea Platon, rezumă o activitate lirică amplă, textul introductiv relevând itinerariile poetului transilvan, de la „discursivitatea egotistă” și vitalistă a primelor volume, la ciclul *Imnelor*, ce relevă disponibilitățile unui „poet multitudine”, considerându-se că „prin tematica național-liturgică, creștină”, *Imnele* au condus la „decomunizarea ad hoc a poeziei românești”. Semnificative sunt, pentru cunoașterea poeziei lui Ioan Alexandru, și eseurile sale, „scrise într-un limbaj de extracție patristică și tributar înțelegerii heideggeriene a poeziei și presocraticilor”. Ideea de comuniune este, astfel, revelatorie, în măsura în care întâlnirea dintre oameni „este originea templului. Pe această întâlnire, pe acest cort de așteptare unde omul intră în comuniune cu celălalt”. „Referințele critice” din ultima secțiune a cărții sintetizează momentele cele mai importante ale receptării critice a operei lui Ioan Alexandru.

Necesitatea confesiunii se conjugă în poezia de început a lui Ioan Alexandru cu o căutare obstinată a propriei vocații, a expresiei creatoare, într-un elan impetuos de clarificare interioară. Năvalnicul poet este asemenea unui „zeu al tinereții” aflat în fața unei naturi generative, de o frenezie exorbitantă, un eu ce caută să-și înțeleagă propriul rost și propria ființă, angoasele și nostalgiile, într-o înfiorare jubilativă, în care melancoliile sunt distilate în extaze ale unui cântec grav, profund și tulburător totodată, în care se regăsesc aluviuni ale unui substrat genezic, primar, cu inflexiuni ale unor rituri și ceremonialuri arhaice („Ploaia a trecut. Clopotul ei pe deal/ Îl mai aud în hohote piezișe./ Fă-mă, Doamne, copita unui cal/ Ori nezvântat un steag pe-acoperiș!// Drum de pământ cu

aripile-n fum,/ Creangă cu prune roșii ruptă de furtună/ Pe-o uliță cu foarte mulți copii,/ Ori curcubeu strigând într-o fântână;// Punte tremurată peste-un râu/ Venit din munți pe ape-nvolburate,/ Și-atât de limpede c-ai vrea să-l treci/ Cu ochii-nchiși și mâinile la spate;// Culoarea răstignită în frunzele de plop,/ Dorul aprins în zarea-aceea udă.../ Ploaia a trecut. Clopotul ei, în deal,/ Pe limbi de-argint ușoare mai asudă”). Lirismul confesiv este, astfel, dinamizat, tensionat în spirit expresionist, cu o energie a patosului empatic, prin care peisajului i se conferă valențe afective, fiind spiritualizat sau supus torsionii gândului („Culoarea răstignită în frunzele de plop”). În *Viața deocamdată* (1965) și *Infernul discutabil* (1967) frenezia e înlocuită de gravitate, patosul se estompează, printr-un fel de repliere a eului înspre propriile trăiri, sumbre, dramatice („piatra rotundă a putrezit de mult”, „sacii-n pod sunt plini de păsări moarte”). Versurile ilustrează parcă un program al sincerității liminare („Eu fac ceva ce mi se pare mai aproape de moarte decât de eroare, de viața omului, decât de limbajul lui, care poate fi uneori o trădare a faptelor”), substanța poemelor fiind articulată prin prisma unei identificări cu stihiiile, cu forțele generative ale universului, în fața cărora capacitatea ființei umane de a ordona și explica este mai degrabă relativă. Poemele au densitate, se alcătuiesc printr-o tehnică a aglutinării de materie și trăire, redând peisaje halucinatorii, dar și o geografie ritualică și hieratică aflată la limita dintre cotidian și oniric.

Spiritualitatea telurică, rurală, de stirpe blagiană se întâlnește în aceste creații cu ritul, cu arhaicul integrator, nefiind absente reprezentările dionisiacului sau unele figuri mitologice (Oedip, împovărat de propriul destin, Sisif, emblemă

a demnității și suferinței continue, sau Iov, depozat de speranță, supus unei damnări tragice). Satul însuși este, în această geografie simbolică, „un tărâm fabulos și inexistent, o lume eternă și neschimbătoare, unde mormintele se șterg sub iarbă și unde în aer plutesc miresme ațâțătoare ca în paradis” (Nicolae Manolescu). Volumul *Vămile pustiei* (1969) rezumă o voință de limpezire și esențializare, viziunile fiind marcate de o amprentă reflexivă din ce în ce mai persistentă, prin apelul la concept, la livresc, la simbol. Reverberațiile confesive sunt înlocuite de alegorii și reprezentări stilizate, simbolice, ale lumii, pustia fiind înfățișată, cum s-a spus, ca revers al infernului, cu reflexe ideale, într-o evidentă detentă spre un orizont transcendent mântuitor, al ascezei și revelației („în drum spre Ființă prin jertfa Ființei”). Desigur, poezia lui Ioan Alexandru își expune de acum încolo rădăcinile romantice, cu un interes constant pentru imn, vis, ritual, simbol și mit, dar și cu expunerea imaginii creatorului de tip mesianic, „întemeietor în grai” al unei patrii cu arhitectura ideală.

Imnele lui Ioan Alexandru reprezintă o ruptură de creație dinainte, o mutație de accent și de registru liric. *Imnele bucuriei* (1973) consacră o asceză a formei, apropiată de tiparele clasicizate ale limbajului, dar și o detașare de atitudinile grave, sumbre, dramatice dinainte, cultivându-se acum o muzicalitate sugestivă, armonii și sonorități reflexive, un fel de claritate inițiativă prin care tradiția este elogiată și valorizată pozitiv, cotidianul având, astfel, un substrat simbolic, o aură a transcendenței, un hieratism aproape insesizabil, angoasele, înfiorările sau melancoliile fiind atenuate sau abolite. Mai târziu, *Imnele Transilvaniei* (1976), *Imnele Moldovei* (1980), *Imnele Țării Românești* (1981), *Imnele iubirii* (1983), *Imnele Putnei* (1985) și *Imnele*

Maramureșului (1988) furnizează, repetitiv, o producție lirică amplă, inegală, cu realizări notabile, dar și cu scăderi semnificative, datorate alunecării în etnicism, în idealizarea istoriei, dar și unei retorici fastidioase. Între programul dintr-o pagină introductivă (o „refacere a vestigiilor”, „afirmarea relației sacrale pe care aceasta lume a știut s-o păstreze ca umană, pur și simplu, într-un firesc cuceritor”, credința în „puterea cântecului imn și tăria de a tămădui în spiritul Logosului”) și realizările concrete ale logosului poetic se află o discrepanță clară. Etapa „imnică” a liricii lui Ioan Alexandru a transferat în registrul poetic fervori ale filosofiei, reverii sapiențiale, sugestii mitico-ritualice sau forme festive ale logosului întemeietor, „în linia expresionismului blagian, învrednicit, căftănit cu semnele ortodoxiei și ale tradiționalismului spiritual” (Eugen Simion).

Selecția operată de Mircea Platon în antologia *O sută și una de poezii* este adecvată. Sunt reținute poeme din cele douăsprezece volume apărute între anii 1964 și 1988, de la Cum să vă spun până la Imnele Maramureșului, la care se adaugă două „poezii din senin” din 1964, conturându-se astfel o imagine edificatoare a poeziei lui Ioan Alexandru.

Deschiderea către cer (Valeriu Anania)

Important cleric al ortodoxiei românești, mitropolit al Mitropoliei Clujului, Albei, Crișanei și Maramureșului, Bartolomeu (Valeriu) Anania s-a afirmat ca scriitor încă din perioada interbelică, publicând, de-a lungul timpului,

volume de poezii (*Geneze*, 1971, *Istoriei agrippine*, 1976, *File de acatist*, 1981, *Anamneze*, 1984, *Imn Eminescului în nouăsprezece cânturi*, 1992), proză și eseuri (*Greul Pământului*, 1982, *Rotonda plopilor aprinși*, 1983, *Amintirile peregrinului Apter*, 1991, romanul exotic *Străinii din Kipukua*, 1979). Activitatea de dramaturg se concretizează în piesele *Miorița* (1966), *Meșterul Manole* (1968), *Du-te vreme, vino, vreme!* (1969), *Păhărelul cu nectar* (fantezie pentru copii, 1969); *Steaua Zimbrului* (1971) și *Poeme cu măști* (1972).

Exemplară din multe puncte de vedere, antologia Valeriu Anania *O sută și una de poezii* (Antologie de versuri, prefață, notă biobibliografică și selecția reperelor critice de Diana Câmpan, Editura Academiei Române, 2021) se remarcă prin rigoare și tact în prezentarea acestor creații poetice care ilustrează cu adevărat identitatea tematică și expresivă a autorului. Legitimitatea selecției pe care o efectuează Diana Câmpan este indiscutabilă, iar prefața se distinge printr-o structurarea riguroasă și suplă a ideilor critice, prin validitatea ideatică a demonstrației și prin acuratețea construcției, toate acestea conducând la o interpretare justă a temelor și expresivității liricii lui Valeriu Anania. Autoarea prefetei realizează, totodată, un binevenit excurs în receptarea critică a poeziei înaltului ierarh, comentând creator cele mai importante și autorizate exegeze care au circumscris, de-a lungul timpului, reliefurile acestei poezii de reală actualitate estetică. În creațiile sale, Valeriu Anania exprimă, înainte de toate, credința că „nimic nu e întâmplător, pentru că totul e semnificativ”, poezia fiind, în fapt, modalitate de eliberare, de evaziune din cotidian, reverberație destinală și exultanță ascensională, cum remarcă undeva Cornel Ungureanu: „Există în poeziile lui Valeriu Anania o deschidere către cer: și în cele

care își trag seva din colinde, din spectacolul popular, din ritualuri sau din ceremonii religioase.”

Într-o astfel de perspectivă, a spiritualizării, poezia repudiază concretitudinea profană și recurge la verticalitate, la vizionarism, revelând semnificațiile sacralității, într-un limbaj în care emoția are revelatorii însemne liturgice, cu ascendență lirică ilustră, de la Tudor Arghezi, Lucian Blaga, la Vasile Voiculescu și Nichifor Crainic. Cadențele rugăciunii, expresivitatea imniforă și acuratețea înfiorării mistice expun trăirea de dincolo de pragul suferinței, într-o plămădire a expresiei în care litania și evlaviază se întrepătrund („În nopți ridica-voi mâinile mele / spre lumea de stele-a tăcerilor grele / și-n vrajă de taină opri-se-va vântul / – sub flacăra rugii va geme pământul – / (...) / în nopți ridica-voi mâinile mele / spre lumea de stele-a tăcerilor grele / și luna țâșni-va-ntr-a zărilor grotă / – apusul părea-va un vârf de Golgotă”, *În nopți...*). Comuniunea cu înaltul face parte, astfel, dintr-un ritual al existenței rânduite în spiritul credinței și al dialogului cu dumnezeirea, precum în poemul *Confessio*, în care cuvintele-cheie (lut, patrafir, amurg, osândă, lumină, iertare, vatră, cuvânt) capătă vibrație ritualică și simbolică: „Doamne, tinde-Ți patrafirul / peste fața mea de lut, / sufletu-mi neghiob și slut / să-l albești cu tibișirul / când amurgu-și toarce firul / peste-un pic de gând tăcut.” (*Confessio*). În acest fel, versul, cu timbrul său elegiac și evocator, este mărturie a patosului credinței, expresie a confesiunii ardente și emblemă a hierofaniei, taină și interogație în fața transcendentului. Poetul, „îngenuncheat sub raza unui har”, liturghisește taine, descifrând cereasca voroavă „rămasă-ascunsă-n raza unui rai”: „Durerea vine-n vreme, fără vremi. / În fapt de-amurg sau aspre diminețe / te plămădesc în mii